Partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju

Publikacja powstała w ramach projektu:

Zasada ekorozwoju w procesie wdrażania funduszy europejskich w Polsce

finansowanego ze środków :

Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Edukacja i kultura
Aktywne Obywatelstwo Europejskie

Environment Education Network

Publikacja współfinansowana przez Komisję Europejską. Odzwierciedla ona wyłącznie poglądy autora – nie muszą być one zgodne z oficjalnym stanowiskiem Komisji Europejskiej. Komisja nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania informacji zawartych w niniejszej publikacji.

copyrighy © by: Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group
Białystok 2005

ISBN 83-913037-1-3

wydawca:
Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group
ul. Ciepła 19A, 15-472 Białystok
tel./fax 085 653 75 76
www.eko.podlasie.pl

opracowanie: **Piotr Znaniecki**

projekt okładki: Krystyna Krakówka
redakcja techniczna: Andrzej A. Poskrobko
skład: Pracownia Składu Komputerowego i Usług Edytorskich w Białymstoku
druk i oprawa: Drukarnia MKJ w Białymstoku

Partnerstwo to:

Wspólne działania na rzecz:

- **rozwoju obszarów wiejskich,**
- **turystyki, agroturystuki, ekoturystyki**
- **ochrony środowiska**
- **wspierania przedsiębiorczości**
- **promocji regionu**
- **aktywizacji społeczności lokalnych**
- **tworzenia nowych miejsc pracy**
- **ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego**

Dodatkowe środki i zwiększone możliwości działań na rzecz lokalnych społeczności

Współpraca samorządów i organizacji pozarządowych dla zrównoważonego rozwoju

Pozyskiwanie środków i działania na rzecz lokalnych społeczności okazują się wielokrotnie skuteczniejsze jeśli prowadzone są we współpracy kilku partnerów, którzy uzupełniają się kompetencjami, możliwościami i zasobami. Te gminy które zdecydowały się już na uczestnictwo w projektach przygotowanych przez organizacje pozarządowe wiedzą jakie płyną z tego korzyści. Część z nich wie również, że może to rodzić komplikacje czy problemy w przypadku współpracownika o nieodpowiednich kwalifikacjach czy niepoważnym podejściu do realizowanych wspólnie działań. Podobne szanse i zagrożenia dostrzegają organizacje pozarządowe (w skrócie NGOs – Non Governmental Organizations), dla których współpraca z samorządami lokalnymi może przynieść wymierne korzyści. Współpraca międzysektorowa instytucji samorządowych i pozarządowych niesie wielkie szanse (szczególnie w świetle następnego okresu programowania 2007–2013), ale też wiązać się może z realnymi zagrożeniami. Niniejsza broszura ma na celu zwięzłe przedstawienie problematyki działań partnerskich w praktycznym ujęciu, pokazując również wady, ale przede wszystkim zdecydowanie przeważające zalety działania w tego typu formule.

Obszerną część broszury poświęcono zasadzie zrównoważonego rozwoju – jednej z trzech podstawowych wartości Narodowego Planu Rozwoju 2007–2013 i jednocześnie jednej z zasad horyzontalnych unijnych Funduszy Strukturalnych. Na poziomie wdrożeniowym określa go Agenda 21, będąca kwintesencją partnerskich działań na rzecz lokalnego rozwoju.

1 Dlaczego warto?

Przede wszystkim dlatego, że każda z instytucji czy organizacji ma swoje ograniczenia. Widać to doskonale przy aplikowaniu o środki pomocowe – niektóre konkursy są dostępne tylko dla podmiotów samorządowych, inne wyłącznie dla organizacji pozarządowych, a jeszcze inne dla biznesu. Jeżeli planowane przedsięwzięcie zakłada inwestycję, akcję promocyjną lub edukacyjną wspomaganą działalnością gospodarczą – okazuje się że trudno będzie zrealizować to samodzielnie dla gminy, NGO lub firmy. Przykładem może być ośrodek aktywności turystycznej, ekologicznej lub regionalnej, który wymaga inwestycji w budynek (np. nieużywaną szkołę należącą do gminy), opracowania oferty dla odbiorców (turystów, uczniów, lokalnej społeczności) i wdrożenia jej przynajmniej częściowo na komercyjnych zasadach, do czego potrzebna jest akcja promocyjna. Innym przykładem może być wsparcie rozwoju produktu regionalnego lub pobudzenie lokalnej przedsiębiorczości. Kwalifikowalność VAT to kolejny temat spędzający sen z powiek aplikantom wielu konkursów. Takich zagadnień jest więcej, o czym najlepiej wiedzą ci, którzy podczas projektowania działań i pisania projektów napotykają formalne ograniczenia, co skutkuje w najlepszym razie zawężeniem planowanych działań, niekorzystnymi dla jakości projektu kompromisami czy w końcu odstąpieniem od aplikowania o środki. Zaangażowanie do współpracy partnera o innej formule prawnej, firmy czy organizacji będącej (lub nie będącej) płatnikiem VAT, strony z odpowiednim doświadczeniem lub kontaktami, często pozwala na ominięcie raf, o które może się rozbić cały projekt.
No i w końcu PIENIĄDZE – wiele konkursów grantowych, szczególnie ostatnio, jest skierowanych **wyłącznie** do grup partnerskich. Następny okres programowania, polityka Unii Europejskiej (przede wszystkim wzrost znaczenia zasady subsydiarności) i zapisy Narodowego Planu Rozwoju 2007–2013 pokazują jasno, że partnerska formuła działania może liczyć na rosnące wsparcie finansowe nie tylko ze środków europejskich, ale również krajowych, może również tych pochodzących z sektora prywatnego.

Partnerstwo ... 2

... to dobrowolna koalicja organizacji i instytucji z co najmniej 2 sektorów z ustaloną strukturą organizacyjną, planem obejmującym pakiet działań (projektów) charakteryzujących się zintegrowanym podejściem do rozwoju lokalnego.
A więc to nie grupa kilku organizacji czy instytucji zorganizowana w celu realizacji projektu, ale struktura powołana w celu rozwiązania jakiegoś problemu (rosnącego bezrobocia, degradacji środowiska, itd.) czy wsparcia ważnego dla wszystkich jej członków procesu (rozwoju regionalnego, informatyzacji gminy, promocji regionu, wsparcia tworzenia produktów regionalnych, itd.). Tak zdefiniowane partnerstwo odpowiada zasadom programu LEADER, chyba najbardziej zaawansowanemu podejściu do wspólnego, międzysektorowego działania.

Popularny ostatnio temat partnerstwa publiczno-prywatnego znacznie odbiega od określonej wyżej formuły.
Partnerstwo publiczno-prywatne to z definicji umowa (koncesja) zawarta na czas określony pomiedzy jednostką administracji publicznej (partnerem publicznym) a agentem (partnerem prywatnym), na mocy której firma finansuje utworzenie infrastruktury potrzebnej do świadczenia usługi publicznej, a następnie świadczy tą usługę przez czas ważności koncesji i pobiera opłatę za świadczenie tej usługi.
Tak więc podstawowa różnica polega na tym, że partnerstwo p-p dotyczy realizacji konkretnego przedsięwzięcia (wydzielonego projektu), jest ściśle określone umową prawną a do jego realizacji wystarczy dwóch partnerów. Formuła partnerstwa p-p ma więc charakter bardziej usługowy, biznesowy, i nadaje się do realizacji już wcześniej określonych, np. wynikających ze strategii rozwoju regionalnego, wydzielonych działań.
Grupy partnerskie typu LEADER, o których mowa w niniejszej publikacji, to dużo bardziej zaawansowane struktury tworzone z myślą o kompleksowym podejściu do rozwoju lokalnego.

Zasady partnerstwa typu LEADER:

- ☑ podejście lokalne,
- ☑ podejście oddolne,
- ☑ wspólne działania (istota partnerstwa),
- ☑ innowacyjność,
- ☑ podejście zintegrowane (kompleksowość),
- ☑ działania sieciowe,
- ☑ odpowiedzialność,
- ☑ decyzyjność finansowa.

Cechy partnerstwa typu LEADER:

- ☑ wspólne cele,
- ☑ dobrowolność,
- ☑ udział różnych sektorów,
- ☑ dzielenie pracy, zasobów, władzy i odpowiedzialności,
- ☑ myślenie i działanie strategiczne,
- ☑ synergia,
- ☑ współpraca,
- ☑ planowe działanie,
- ☑ dobre relacje wewnętrzne,
- ☑ określona struktura organizacyjna,
- ☑ zdolności finansowe.

Partnerzy ...

3

... to przedstawiciele organizacji, instytucji lub firm, ale również po prostu pojedyncze osoby aktywne w interesujących nas dziedzinach (i nie chodzi tu wyłącznie o ekspertów czy polityków, ale o postacie o wyrobionej pozycji w swoim środowisku, tzw. liderów lokalnych), jak również zwykłych ludzi, którzy chcą coś zrobić dla swojego otoczenia.

Przy budowie grupy partnerskiej dobierać należy współpracowników, którzy będą faktycznie przydatni przy realizacji celów wyznaczonych do osiągnięcia. Niejednokrotnie zakładane naprędce grupy partnerskie, do których zaproszone zostały wszystkie zaprzyjaźnione organizacje i instytucje bez jasno określonych zadań, po krótkim czasie znajdowały się w problemowej sytuacji, w jaki sposób zaspokoić oczekiwania wszystkich partnerów.

Partner przydatny we wspólnych działaniach przede wszystkim powinien mieć jasno określone zadania do realizacji i być do ich wykonania nie tylko dobrze przygotowany, ale również dobrze zmotywowany, a więc:

- ☑ mieć korzyści z osiągnięcia wytyczonych celów,
- ☑ być efektywny w działaniu,
- ☑ być elastyczny i niekonfliktowy,
- ☑ posiadać umiejętności pracy w zespole,
- ☑ posiadać umiejętności pracy w dynamicznie zmieniających się warunkach.

Oczywiście partnerem jest tylko ten, kto aktywnie bierze udział w pracach i realizacji działań, twórczo pracuje na rzecz całej grupy i wytyczonych celów, a nie jedynie czeka aż ktoś inny napisze projekt, zdobędzie finansowanie i zleci mu prace do wykonania. Takie podejście,

niestety nadal zbyt często spotykane, jest charakterystyczne dla podwykonawców, których powinno się pozyskiwać w drodze oceny ofert na etapie realizacji zadania, a w żadnym wypadku nie określa partnerów.

Przy doborze partnerów **należy bazować na sprawdzonych źródłach informacji, które dostarczą wiedzy czy potencjalny współpracownik:**

- ☑ może się pochwalić dobrą opinią wynikającą ze zrealizowanych wcześniej działań,
- ☑ ma dobrą pozycję wśród innych organizacji/instytucji/firm tego samego rodzaju,
- ☑ cieszy się szacunkiem wśród przedstawicieli własnego i innych sektorów,
- ☑ ma kontakty przydatne w planowanych działaniach i jest skłonny się nimi dzielić,
- ☑ posiada dostęp do bieżących informacji, niezbędnych w skutecznym działaniu,
- ☑ ma doświadczenie w prowadzeniu podobnych działań,
- ☑ posiada umiejętności i kompetencje komplementarne z innymi członkami grupy partnerskiej,
- ☑ wypracował efektywną strukturę zarządzania i przepływu (wewnętrznego i zewnętrznego) informacji,
- ☑ zatrudnia stabilne i kompetentne kadry,
- ☑ umie przełamywać trudności i pracować w stresie,
- ☑ ma doświadczenie w pozyskiwaniu środków i zarządzaniu nimi,
- ☑ ma predyspozycje do pracy w zespole.

Partnerzy reprezentują trzy główne grupy:

1) **władze i instytucje publiczne,**
2) **III sektor, a więc organizacje społeczne,**
3) **sektor biznesu.**

W pierwszej grupie znajdują się, oprócz władz samorządowych i rządowych, także szkoły publiczne, wyższe uczelnie, instytucje opieki społecznej i zdrowia, związki gmin, itp.

Druga grupa obejmuje przede wszystkim stowarzyszenia i fundacje, ale również związki zawodowe, ochotnicze straże pożarne, parafie, grupy nieformalne mieszkańców, kluby wiejskie, liderów lokalnych, itp.

Sektor biznesu, oprócz firm, to również banki, rolnicze kasy wzajemnej pomocy, spółdzielnie i ich związki, przedsiębiorstwa komunalne, gospodarstwa agroturystyczne, osoby prowadzące działalność gospodarczą.

Każdy z sektorów ma swoje motywacje do partnerskiej współpracy, najbardziej widoczne są:

w sektorze publicznym:

- ☑ by ożywić lokalną gospodarkę,
- ☑ by zaktywizować lokalne społeczności,
- ☑ by przyciągnąć inwestorów,
- ☑ by pozyskać dodatkowe środki,
- ☑ by zapewnić szersze poparcie dla realizacji swoich celów,

w sektorze społecznym:

- ☑ by rozwinąć dotychczasową działalność,
- ☑ by zaangażować do realizacji swoich celów nowych popleczników,
- ☑ by podnieść swoją wiarygodność w oczach sponsorów i beneficjentów działań,

w sektorze biznesu:

- ☑ by zwiększyć zyski,
- ☑ by zbliżyć się do „klientów",
- ☑ by zyskać dostęp do pomocy publicznej (grantów, pożyczek, itp.).

4 Jak to zrobić?

Czasami wystarczy porozumienie instytucji, organizacji, może również prywatnej firmy jeśli jest taka potrzeba, które nie jest odrębną osobą prawną. Wiele projektów jest realizowanych w takiej formule – jedna ze stron jest aplikantem wiodącym, tzw. liderem projektu, pozostali współpracownicy – partnerami biorącymi udział w przygotowaniu i realizacji działań projektowych. Jeszcze do niedawna to wystarczało, jednak ostatnio coraz częściej okazuje się, że taki sposób współpracy zaczął stwarzać problemy. Chociażby Ustawa o zamówieniach publicznych nie rozróżnia „partnerów" w takim ujęciu od zwykłych podwykonawców podlegających postępowaniu przetargowemu. Wiele konkursów grantowych przychyla się do takiego rozumienia „partnerstwa", przy którym partnerzy poświęcający swój czas i wiedzę przy konstruowaniu projektu, mogą zostać łatwo wyparci w obligatoryjnym postępowaniu przetargowym przez inne zewnętrzne podmioty, które w niczym nie przyczyniły się do powstania projektu, ale za to przeważą odrobinę przy ocenie przetargu. Również Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, która miała stworzyć lepsze relacje pomiędzy podmiotami publicznymi i organizacjami pozarządowymi, w rzeczywistości pogorszyła ich szanse w starciu z komercyjnymi firmami (gmina może z wolnej ręki zlecić firmie prace o wartości nie przekraczającej pułapu wynikającego z Ustawy o zamówieniach publicznych, ale przy zleceniu pracy o jakiejkolwiek, nawet minimalnej wartości dla NGO – musi organizować pracochłonne konkursy).

Kolejnym krokiem do przodu w tworzeniu bardziej zaawansowanej grupy partnerskiej są porozumienia bez odrębnej osobowości prawnej, ale z ustalonymi strukturami: władzami, radą programową, organem kontrolnym, zasadami członkostwa, regulaminami wewnętrznymi. Na takich zasadach pionierzy działań partnerskich w Polsce stawiali pierwsze kroki dzięki wsparciu Fundacji Partnerstwo dla Środowiska.

Przełomem, który przyszedł do Polski po akcesji do Unii Europejskiej był Program Pilotażowy LEADER+, oferujący konkretne wsparcie finansowe, ale też stawiający konkretne warunki. Grupy partnerskie które chcą na poważnie korzystać ze środków z tego i innych podobnych programów, muszą zostać zarejestrowane jako odrębne podmioty prawne: fundacje lub stowarzyszenia. Na razie te dwie formuły są zalecane, chociaż obydwie mają znaczące wady.

I. **Fundacja**
Rejestrowana w oparciu o Ustawę o fundacjach

Podstawową wadą jest zamknięty charakter – fundację zakładają fundatorzy opracowujący statut i zasady działania, wnoszący również kapitał początkowy. Jest to grupa zamknięta, ograniczona, która później nie może już zostać poszerzona. Fundatorzy w statucie mogą zarezerwować sobie prawa niedostępne dla innych partnerów, którzy wykażą zainteresowanie i wole przyłączenia się do grupy w późniejszym czasie. Zagrożenie to może być wyeliminowane poprzez uwzględnienie w statucie Rady Programowej o dużych uprawnieniach i otwartym charakterze, do której na równych zasadach mogą być przyjmowani przyszli współpracownicy – przedstawiciele władz, NGO, biznesu, a może również osoby fizyczne.

II. **Stowarzyszenie**
Rejestrowane w oparciu o Ustawę o stowarzyszeniach

Istnieje możliwość rejestracji stowarzyszenia osób fizycznych (co najmniej 15 osób) lub związku stowarzyszeń (co najmniej 3 stowarzyszenia).

a) **Stowarzyszenie osób fizycznych** – **członkami założycielami musi być co najmniej 15 osób które stają się członkami zwyczajnymi tworzącymi Walne Zebranie, z prawem głosu oraz prawem wybierania i bycia wybieranym do władz stowarzyszenia.**

Zasadniczą wadą formy stowarzyszenia osób fizycznych dla potrzeb grupy partnerskiej jest to, że ani samorządy, ani firmy nie mogą być pełnoprawnymi członkami zwyczajnymi, ale jedynie członkami wspierającymi bez prawa głosu w głosowaniach oraz bez prawa wybierania i bycia wybieranym do władz. Wynika z tego, że realny wpływ sektora władz publicznych, innych organizacji pozarządowych (w ujęciu instytucjonalnym) i biznesu w stowarzyszeniu osób fizycznych jest bardzo ograniczony, co może być czynnikiem mocno zniechęcającym do aktywnego uczestnictwa w pracach tak skonstruowanej grupy partnerskiej. Pewnym rozwiązaniem tego problemu jest delegowanie osób fizycznych na członków zwyczajnych stowarzyszenia przez sektor publiczny i biznesu, co wymaga odpowiednich zapisów statutowych. Tym niemniej pełne usatysfakcjonowanie podmiotów instytucjonalnych, które oczekują pełnych praw w stowarzyszeniu osób fizycznych, może być w praktyce trudne.

Natomiast dużą zaletą tej formy prawnej jest otwartość stowarzyszenia osób fizycznych – praktycznie każda zainteresowana osoba ma prawo wstąpienia do stowarzyszenia na pełnych, równych z innymi prawach.

b) **Związek stowarzyszeń** – **członkami założycielami muszą być co najmniej 3 już istniejące stowarzyszenia delegujące swoich przedstawicieli którzy wybierają i są wybierani do władz związku stowarzyszeń oraz mają pełne prawa głosu w Walnym Zebraniu.**

Jest to zrzeszenie osób prawnych. Członkami zwyczajnymi są stowarzyszenia. Władze publiczne, osoby fizyczne i firmy mogą być jedynie członkami wspierającymi, a więc podobnie jak w stowarzyszeniu osób fizycznych – bez prawa wybierania i bycia wybieranym do władz. Formuła związku stowarzyszeń jest więc rozwiązaniem bardzo ułomnym, jeśli uwzględniamy realne potrzeby grupy partnerskiej poważnie planującej działania z zaangażowaniem wszystkich trzech sektorów: samorządowego, pozarządowego i biznesu.

III. Lokalna Organizacja Turystyczna (LOT)

Rejestrowana w oparciu o Ustawę o Polskiej Organizacji Turystycznej oraz Ustawę o stowarzyszeniach

LOT-y są najnowszą formułą prawną organizacji pozarządowych w Polsce. Stosunkowo świeża Ustawa o POT (z 1999 roku) i niewiele zarejestrowanych w oparciu o nią podmiotów (kilkanaście, najwyżej kilkadziesiąt w całym kraju), a więc brak praktyki, jasnych procedur i jednoznacznych interpretacji, nie ułatwia grupom założycielskim ani sądom procesu rejestracji. Ale płynący czas i coraz więcej zarejestrowanych ROT (regionalnych organizacji turystycznych) i LOT (lokalnych organizacji turystycznych) buduje praktykę zarówno założycieli jak i sądów, wiec sytuacja w tym względzie szybko się polepsza.

LOT wydaje się najlepszą formuła prawną dla działalności grup partnerskich. Posiada wszystkie zalety fundacji i stowarzyszeń, unika wad związanych z ograniczonymi kompetencjami członków instytucjonalnych przy stowarzyszeniach osób fizycznych, członków fizycznych oraz publicznych i biznesowych przy związkach stowarzyszeń, jest

jednocześnie strukturą otwartą na nowych członków, którzy zdecydują się przyłączyć do LOT-u w przyszłości.

Pełnoprawnymi członkami zwyczajnymi w LOT mogą być zarówno stowarzyszenia, fundacje, firmy, władze publiczne oraz osoby fizyczne. Wszyscy mają równe prawa, mogą wybierać i być wybieranymi do władz LOT. Prawa przyszłych członków LOT są jednakowe jak prawa członków założycieli. Zakres działalności LOT wyznaczony zapisami Ustawy o POT może być rozszerzony o inne zbliżone dziedziny, co w większości przypadków wystarczy do zaspokojenia wymagań grup partnerskich, które oprócz turystyki chcą się zajmować również inną tematyką.
LOT jako nowa formuła prawna, na razie jest często niedostrzegana jako beneficjent wielu konkursów grantowych, ale należy się spodziewać, że będzie się to szybko zmieniać.

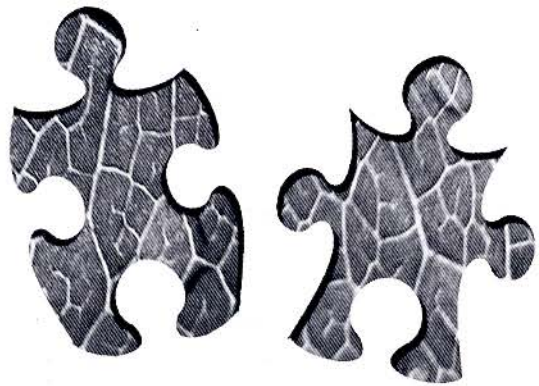

5 Zasada ekorozwoju

Zrównoważony rozwój – to taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń. (Ustawa Prawo ochrony środowiska Dz.U. 2001.62.627)

Program LEADER wyznaczył standardy działań grup partnerskich w starej Unii Europejskiej, a niedawno również w Polsce. Nadrzędną zasadą jest zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, w który wpisują się znakomicie działania samorządów i organizacji pozarządowych mające na celu ochronę środowiska naturalnego, kulturowego i społecznego. Ochrona środowiska realizowana w ujęciu cząstkowym jako ochrona przyrody, ochrona wód czy powietrza, gospodarka odpadami lub edukacja ekologiczna jako narzędzie kształtowania społecznej świadomości ekologicznej, przestała wystarczać. Wiedzą o tym doskonale wszyscy, którzy próbowali walczyć z odpadami bez edukacji konsumenckiej, chronić przyrodę bez zaangażowania lokalnych społeczności i władz, promować region jako atrakcyjny dla przedsiębiorców bez uwzględnienia walorów naturalnych.*

Zasada ekorozwoju, jako że jest jedną z zasad horyzontalnych funduszy unijnych i została wyszczególniona jako jedna z trzech podstawowych wartości Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007–2013, musi być uwzględniana na etapie pisania wszystkich projektów finan-

* Coraz częściej przedsiębiorcy zainteresowani lokalizacją inwestycji oprócz pytań o drogi i ulgi inwestycyjne, pytają czy w okolicy jest kort tenisowy, czy gdzieś niedaleko można zjeść kolację w regionalnej karczmie, czy można spędzić weekend z rodziną w ciekawej okolicy na łonie natury.

sowanych z Funduszy Strukturalnych UE, podlega ocenie Komitetów Sterujących, Komitetów Oceny Projektów i Paneli Ekspertów, oraz później jest kontrolowana przez Komitety Monitorujące.

Dla terenów objętych działaniami grup partnerskich typu LEADER tworzone są **Zintegrowane Strategie Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich**, nakreślające drogę rozwoju społeczno-gospodarczego z poszanowaniem uwarunkowań środowiskowych. Stąd też duża rola pozarządowych organizacji ekologicznych, często posiadających wśród swoich członków wysokiej klasy ekspertów, doświadczonych również w kwestiach zarządzania, raportowania i rozliczania projektów.

Program LEADER ożywił partnerską współpracę na rzecz zrównoważonego rozwoju w Polsce, chociaż podwaliny pod tego typu inicjatywy mają długą tradycję, w wielu miejscach wdrożoną w praktyce na poziomie lokalnym. Dostępne obecnie wsparcie dla tego typu inicjatyw może przynieść renesans Agendy 21, będącej narzędziem wdrożeniowym zasady zrównoważonego rozwoju określonej na Konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój" w Rio de Janeiro w 1992 roku i potwierdzonej w Johannesburgu w 2002 roku. Lokalna Agenda 21 ma realizować zasadę ekorozwoju w sposób uzależniony od uwarunkowań lokalnych, w równowadze pomiędzy rozwojem ekonomicznym, społecznym, ekologicznym, przestrzennym i instytucjonalnym. Jest to model wręcz idealny dla działalności międzysektorowych grup partnerskich, pasujący do programu LEADER i innych programów grantowych wspierających tego rodzaju inicjatywy.

Zrównoważony rozwój jako „nie pogarszający się dobrostan człowieka w czasie" to:

- ☑ proces przemian społeczno-gospodarczych z zachowaniem bezpieczeństwa ekologicznego,
- ☑ integracja działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej,
- ☑ integracja ładu społecznego, ekonomicznego, ekologicznego, przestrzennego i instytucjonalnego,
- ☑ proces trwały i samopodtrzymujący,

- ☑ akceptacja i respektowanie ustalonych zasad przez wszystkich uczestników procesu,
- ☑ racjonalne korzystanie z zasobów nieodnawialnych i konsekwentne zastępowanie ich odnawialnymi,
- ☑ eliminacja substancji niebezpiecznych i toksycznych z procesów gospodarczych,
- ☑ ograniczanie uciążliwości dla środowiska i nie przekraczanie granic pojemności ekosystemów,
- ☑ ochrona dziedzictwa kulturowego,
- ☑ ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności na czterech poziomach: krajobrazowym, ekosystemowym, gatunkowym i genowym,
- ☑ uspołecznienie procesów podejmowania decyzji, decyzyjność na poziomie lokalnym, społeczeństwo obywatelskie.

W przełożeniu na grunt lokalny, zrównoważony rozwój według Agendy 21 to:

- ☑ efektywne wykorzystanie zasobów,
- ☑ minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów i recykling,
- ☑ ograniczenie emitowanych zanieczyszczeń,
- ☑ ochrona bioróżnorodności,
- ☑ lokalne zaspokajanie potrzeb lokalowych,
- ☑ powszechny dostęp do dobrej jakości żywności, wody, mieszkania i paliw po rozsądnych cenach,
- ☑ dostęp do dóbr i zasobów nie odbywa się nadmiernym kosztem środowiska, nie jest ograniczony do osób korzystających z własnych samochodów,
- ☑ możliwość lokalnego znalezienia satysfakcjonującej pracy,
- ☑ powszechna ochrona zdrowia,
- ☑ bezpieczeństwo mieszkańców, tolerancja dla mniejszości,
- ☑ społeczeństwo informacyjne,
- ☑ możliwość rozwoju i podnoszenia swoich kwalifikacji,
- ☑ partnerstwo w podejmowaniu decyzji, zaangażowanie wszystkich grup społecznych i sektorów, demokracja,
- ☑ powszechny dostęp do kultury i rozrywki,
- ☑ kształtowanie krajobrazu i obiektów rekreacyjnych przy umiejętnym połączeniu walorów estetycznych i użyteczności.

Zrównoważony rozwój jest więc bezpośrednio związany z:

- ☑ wzrostem dochodów na osobę,
- ☑ poprawą stanu zdrowia i jakości wyżywienia,
- ☑ równym dostępem do zasobów środowiska,
- ☑ poprawą poziomu wykształcenia,
- ☑ całościowym, systemowym ujmowaniem zachodzących procesów i zjawisk,
- ☑ racjonalnym i starannym wyborem priorytetów rozwojowych,
- ☑ bilansem korzyści i strat,
- ☑ traktowaniem środowiska jako organicznej całości,
- ☑ utrzymywaniem funkcji ekologicznych środowiska przyrodniczego.

Przy praktycznym wdrażaniu zasady ekorozwoju zgodnie z duchem Agendy 21 pomocny jest podział na podstawowe elementy:

I. JAKOŚĆ ŚRODOWISKA:
- jakość powietrza i wód,
- hałas,
- tereny zielone,
- stan powierzchni ziemi i gleb,
- gospodarka odpadami,
- poziom promieniowania,
- zagospodarowanie przestrzenne, krajobraz,
- dziedzictwo kulturowe,

II. ZDROWIE
- powszechna opieka zdrowotna, jej stan i dostępność,
- profilaktyka zdrowotna,
- rekreacja,
- jakość żywności.

III. OCHRONA PRZYRODY
- flora i fauna,
- rezerwaty, parki, zbiorniki wodne i rzeki, góry, bagna, itp.
- bioróżnorodność.

IV. RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI NATURALNYMI
- energia i surowce (odnawialne źródła energii, efektywne wykorzystanie),
- woda,
- przestrzeń.

V. EDUKACJA
- powszechna i skuteczna edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju (różne grupy docelowe, różne formy i poziomy),
- podnoszenie kwalifikacji,
- kształtowanie racjonalnej konsumpcji,
- ekoetyka, empatia,
- zespoły i grupy partnerskie wspomagające wdrażanie Agendy 21.

VI. KIERUNKI ROZWOJU
- technologie proekologiczne,
- doradztwo interdyscyplinarne,
- proekologiczne budownictwo mieszkaniowe,
- proekologiczny transport,
- rozwój przedsiębiorstw w oparciu o uwarunkowania lokalne,
- przeciwdziałanie bezrobociu,
- rolnictwo metodami ekologicznymi,
- zrównoważony rozwój obszarów wiejskich,
- odnawialne źródła energii,
- ekoturystyka, agroturystyka.

VII. SAMORZĄD I PARTNERZY SPOŁECZNI
- partnerstwa międzysektorowe – samorząd, organizacje pozarządowe, biznes,
- uchwały samorządu o współpracy, lokalne prawo aktywizujące współpracę,
- wzmacnianie roli organizacji obywatelskich,
- odpowiedzialność i konsekwencja władz,
- zaangażowanie władz lokalnych we wdrażanie Agendy 21,
- monitoring postępów i ewaluacja.

VIII. ŚRODKI REALIZACJI

- fundusze na rzecz lokalnego zrównoważonego rozwoju,
- lokalni sponsorzy,
- programy pomocowe samorządowe, rządowe, krajowe i zagraniczne,
- lokalna informacja i infrastruktura informacyjna,
- współpraca na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym jest więc procesem długotrwałym i interdyscyplinarnym. Wymaga współpracy wielu partnerów, jest długofalowym programem rozwoju regionalnego. Oprócz zagadnień środowiskowych występuje tu wiele czynników na pozór nie związanych z ekologią, jednak w szerszym ujęciu kształtujących sytuację środowiskową terenu.

Wdrażanie zasady ekorozwoju, Agendy 21, jest modelowym przykładem działań partnerskich.

6 Pieniądze

Finansowanie planowanych działań jest zwykle jednym z trudniejszych elementów na etapie tworzenia i wdrażania projektów. Działania realizowane w układach partnerskich mają tą zaletę, że środków na ich sfinansowanie mogą szukać wszyscy partnerzy: samorząd, organizacje pozarządowe, biznes. Konkursy ogłaszane dla jednego z wymienionych sektorów mogą być wykorzystane dla celów całej grupy, a inny partner może je koofinansować (np. wkład własny w projekcie realizowanym przez NGO na rzecz społeczności lokalnej może pokryć gmina; prywatny przedsiębiorca zainteresowany rozwojem gospodarczym gminy, a więc swoimi przyszłymi klientami, może dofinansować projekt samorządowy promocji turystycznej regionu; itp.). Ze względów na kwalifikowalność VAT dobrze jest mieć w swojej grupie partnerskiej podmioty zarówno będące, jak i nie będące płatnikami podatku od towarów i usług, co nierzadko pomoże uniknąć kłopotów z „dołożeniem" do projektu dodatkowych 22%, których nikt nie chce sfinansować.

Coraz więcej konkursów jest ogłaszanych tylko i wyłącznie dla istniejących grup partnerskich, coraz większą uwagę przykłada się do sformalizowania grup (a więc w formule fundacji, stowarzyszenia czy LOT, chociaż w „starej" UE z powodzeniem funkcjonują grupy partnerskie również w formie spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych), i należy przypuszczać, że przyszłość należy do grup partnerskich o wydzielonej, własnej osobowości prawnej.

Najważniejsze źródła finansowania działań partnerskich w Polsce to:

- ☑ Program Pilotażowy LEADER+ (w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004–2006");
- ☑ Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- ☑ Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL;
- ☑ Inicjatywa Wspólnotowa INTERREG;
- ☑ Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego, Programy Regionalne, Programy Sektorowe;
- ☑ Fundusz Współpracy.

W ostatnim czasie powstało w Polsce wiele firm konsultingowych przygotowujących wnioski o dotacje. Praktyka pokazała, że efektywność komercyjnych firm w zdobywaniu środków pomocowych dla swoich klientów zwykle nie przekracza 50%, co jest związane przede wszystkim z brakiem specjalistycznej znajomości zróżnicowanych projektów oraz specyfiki lokalnej. Dużo lepszym (i tańszym) rozwiązaniem jest zaangażowanie do pisania wniosku partnera posiadającego umiejętności przygotowywania i prowadzenia projektów. Współpracownik zakorzeniony w miejscowych uwarunkowaniach, znający z „własnego podwórka" charakterystykę okolicznych terenów, znany wśród miejscowej ludności, przyda się bardziej niż „profesjonalna" firma doradcza.

Budowa aplikacji grantowej i zarządzanie projektem wymaga praktyki i doświadczenia, szczególnie jeśli bierzemy pod uwagę miękkie działania finansowane z funduszy strukturalnych (np. z Europejskiego Funduszu Społecznego). Szczególnie te samorządy, które dotychczas realizowały tylko projekty infrastrukturalne, są zaskoczone złożonością projektów nie związanych z inwestycjami komunalnymi, mimo to zakładają działania edukacyjne, informacyjne lub aktywizujące lokalne społeczności. Organizacje pozarządowe mają tutaj często dużo większe doświadczenie – taki współpracownik w grupie partnerskiej będzie bardzo cenny.

Aby wypełnić wniosek dotacyjny do funduszy strukturalnych należy:

- ☑ określić odpowiedni Program Operacyjny,
- ☑ dobrać odpowiedni priorytet i działanie,
- ☑ znać schemat pomocy,
- ☑ zapoznać się z instrukcją wypełniania wniosku,
- ☑ zapoznać się z podręcznikiem dla projektodawców,
- ☑ używać odpowiedniego programu komputerowego.

Najważniejsze zasady wypełniania wniosku:

- ☑ korzystamy z oryginalnych formularzy lub najnowszej wersji programu komputerowego,
- ☑ zachowujemy układ stron, przestrzegamy limitu długości treści,
- ☑ wypełniamy używając prostego języka, piszemy w sposób, który umożliwi zrozumienie projektu dla osoby która wcześniej nie miała kontaktu z tematem,
- ☑ wypełniamy wniosek komputerowo,
- ☑ przestrzegamy instrukcji formularza.

Pisząc projekt należy upewnić się że:

- ☑ wpisuje się i jest zgodny z obowiązującymi dokumentami programowymi (NPR; SPO; ZPORR; planami rozwoju; strategicznymi dokumentami na poziomie gminy, powiatu, województwa, kraju, UE),
- ☑ jest spójny z innymi projektami lub programami które były lub są wdrażane dla tej samej grupy odbiorców na tym samym obszarze, nie dubluje ich, jest z nimi komplementarny,
- ☑ jest zgodny z zasadami i regulacjami dotyczącymi wdrażania funduszy strukturalnych,
- ☑ uzasadnienie realizacji projektu jest rzetelne, wystarczające i wynika ze zrozumienia rzeczywistej, zidentyfikowanej i opisanej potrzeby,
- ☑ zadania partnerów są jasno określone, łącznie z udziałem w koofinansowaniu projektu,
- ☑ cele, rezultaty i produkty projektu są jasno określone, precyzyjnie sformułowane i logiczne,

- ☑ zaprogramowano efektywny system monitoringu i oceny (wskaźników produktów, rezultatów i oddziaływania wraz ze źródłami weryfikacji),
- ☑ projekt jest wykonalny pod względem organizacyjnym (odpowiednio dobrany zespół o odpowiednich kwalifikacjach) i finansowym (zabezpieczone środki),
- ☑ harmonogram jest realistyczny,
- ☑ projekt jest trwały pod względem ekonomicznym,
- ☑ projekt uwzględnia politykę równości szans,
- ☑ projekt jest zgodny z polityką ochrony środowiska.

Te i inne pytania będą decydowały o ocenie wniosku, a wiec o szansach powodzenia projektu.

Należy unikać błędów które narażą projekt na odrzucenie już na samym początku z przyczyn formalnych, jak również skomplikują realizacje na etapie wdrażania lub raportowania i rozliczeń.

Najczęstsze nieprawidłowości to:

- ☑ realizacja zadania rozpoczęta przed podpisaniem umowy dotacji,
- ☑ kwota wnioskowanej dotacji przekracza dozwolony limit,
- ☑ stosowanie nieprawidłowych lub starych formularzy,
- ☑ korzystanie z nieakredytowanych wykonawców,
- ☑ brak uzasadnienia wyboru wykonawców,
- ☑ brak wszystkich wymaganych załączników,
- ☑ brak wymaganych podpisów lub potwierdzeń kopii „za zgodność z oryginałem",
- ☑ nieaktualne dokumenty (np. starszy niż 3 miesiące wypis z KRS),
- ☑ brak aktualnych sprawozdań finansowych lub audytów,
- ☑ niewłaściwy kurs Euro,
- ☑ brak dołączonej elektronicznej wersji lub uszkodzony nośnik (np. uszkodzona w czasie transportu dyskietka).

@ Więcej ...

... w internecie:

www.eko.podlasie.pl/fundusze
zasada zrównoważonego rozwoju w projektach finansowanych ze środków europejskich, materiały szkoleniowe i informacje o zrealizowanych projektach

www.leader.org.pl
kompendium wiedzy o programie LEADER w Polsce i za granicą, informacje o grupach partnerskich typu LEADER, materiały informacyjne i szkoleniowe, linki do wielu innych stron

www.faow.org.pl
strona Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich – pierwszego ogólnopolskiego porozumienia organizacji działających na rzecz wsi, wspierającego tworzenie grup partnerskich i promującego zrównoważony rozwój terenów wiejskich

www.ekoportal.pl
informacje o środowisku i funduszach pomocowych

www.partnerstwa.eko.org.pl
wiele praktycznych informacji o działających partnerstwach i programie LEADER

www.gp.epce.org.pl
strona grup partnerskich Fundacji Partnerstwo dla Środowiska – prekursora działań partnerskich w Polsce

www.minrol.gov.pl
strona Ministerstwa Rolnictwa, aby odnaleźć informacje o programie LEADER i grupach partnerskich najłatwiej w wyszukiwarkę na stronie głównej Ministerstwa wpisać „leader"

www.agrolinia.org.pl
informacje o wsparciu przygotowania wiejskich społeczności lokalnych do funkcjonowania w warunkach integracji europejskiej

www.agro-info.org.pl
informacje i materiały dotyczące rozwoju obszarów wiejskich, w tym szeroko uwzględniana problematyka grup partnerskich

www.nfosigw.gov.pl
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wsparcie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, w tym działań partnerskich

www.fapa.com.pl
Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa – informacje o programach i konkursach Fundacji

www.cofund.org.pl
Fundusz Współpracy – informacje o programach i konkursach Funduszu, wsparcie rozwoju obszarów wiejskich, w tym działań partnerskich (m.in. EQUAL)

Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group istnieje od 1997 roku. Zrzesza osoby zawodowo związane z ochroną środowiska. W 2004 roku uzyskało status organizacji pożytku publicznego. Zajmuje się edukacją i informacją ekologiczną w wielu wymiarach:

- w szkolnych programach nauczania,
- w pozaszkolnych formach edukacyjnych dla dzieci i młodzieży,
- w promocji „ekologicznego" stylu życia na codzień,
- w działalności gospodarczej, handlu, biznesie, „ekokonsumpcji",
- w działalności na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich,
- we współpracy z władzami,
- w promocji medialnej, lobbingu i PR na rzecz zrównoważonego rozwoju.

W ciągu ostatnich kilku lat Stowarzyszenie Agro-Group rozwinęło zasięg działalności na teren całego kraju i rozpoczęło współpracę międzynarodową. Partnerami Stowarzyszenia w prowadzonych projektach i programach są władze samorządowe, organizacje pozarządowe, szkoły, proekologiczny biznes, społeczności lokalne.

Stowarzyszenie Agro-Group współdziała w transgranicznych projektach, uczestniczy w warsztatach, szkoleniach i seminariach, śledzi proces implementacji europejskich środków pomocowych w Polsce, jest zaangażowane we współpracę międzynarodową w tematach:

- wykorzystanie funduszy strukturalnych na przedsięwzięcia środowiskowe,
- edukacja ekologiczna,
- ekoturystyka i agroturystyka.

W ostatnich latach Agro-Group przeprowadziło kilkaset zajęć, szkoleń, warsztatów dla uczniów i nauczycieli. Wszystkie programy edukacyjne są szczegółowo opisane w dziale „edukacja" prowadzonego Podlaskiego Serwera Ekologicznego www.eko.podlasie.pl, między innymi:

- Moje Środowisko – interdyscyplinarny program edukacji ekologicznej, uczy gimnazjalistów o walorach naturalnych ich najbliższego otoczenia – jego wartości, zagrożeniach, możliwości ochrony; wpisuje się we wszystkie tematyczne ścieżki edukacyjne na poziomie gimnazjum.
- Bliżej Europy, Zielony Ekran – komplet scenariuszy zajęć edukacji ekologicznej i europejskiej napisanych w oparciu i z wykorzystaniem wybranych filmów fabularnych oraz zestawu wideo „Bliżej Europy. Świat wokół nas".
- Program Przedszkolnej Edukacji Ekologicznej – wprowadzenie elementów edukacji ekologicznej do zagadnień wychowania przedszkolnego w przystępnej formie zajęć w przedszkolu i w terenie.
- Program Edukacji Regionalnej „Mała Ojczyzna" – edukacja regionalna jako nieodzowny element edukacji ekologicznej na poziomie przedszkola i klas 1–3 szkoły podstawowej.
- Zielone Zakupy, Dobra Torba – projekty propagujące ekologiczne zachowania konsumenckie; promocja płóciennych toreb na zakupy jako zamiennika śmieciotwórczych plastikowych reklamówek.

Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Agro-Group jest członkiem:

- Polskiej Zielonej Sieci www.zielonasiec.pl
- Europejskiej Sieci Edukacji Ekologicznej www.eeen.org
- Fundacji Edukacji Ekologicznej i Rozwoju www.feer.edu.pl
- Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich www.faow.org.pl
- Lokalnej Organizacji Turystycznej „Brama na Bagna" www.bramanabagna.pl